

Життєвий шлях видатного педагога

Василь Олександрович Сухомлинський дуже любив дітей, тому і став педагогом. Це справді людина з полум'яним серцем, видатний педагог сучасності. 35 років свого життя він віддав школі. Сухомлинський – заслужений вчитель України, лауреат Державної премії імені Т. Г. Шевченка. З його ім'ям пов'язані збагачення і піднесення педагогічної науки ХХ століття. Велика, самобутня спадщина вченого з плином часу привертає все більше уваги.

А народився Василь Олександрович Сухомлинський 28 вересня 1918 року в селі Василівка Онufrіївського району Кіровоградської області (за тогочасним адміністративно-територіальним поділом — Василівська волость Олександрійського повіту Херсонської губернії) у незаможній селянській родині.

Батько його, Олександр Омелянович, працював по найму як тесляр і столяр у поміщицьких економіях та заможних селянських господарствах. Після встановлення радянської адміністрації в Україні був активістом колгоспного життя у селі, брав участь у керівництві кооперацією та місцевим колгоспом, виступав у пресі як сількор, завідував колгоспною хатою-лабораторією, керував трудовим навчанням учнів (з деревообробної справи) у семирічній школі.

Мати майбутнього славетного педагога, Оксана Юдівна, теж працювала в колгоспі, займалася домашнім господарством. Часто зимовими вечорами вона розповідала дітям казки, а пізніше весь час спонукала свого Василька до вчительської роботи, побачивши у нього дар і покликання до професії педагога. Разом з Олександром Омеляновичем вона виховала, крім Василя, ще трьох дітей — Івана, Сергія та Меланію, які теж стали вчителями. Через усе життя проніс Василь Олександрович любов та повагу до своєї матусі. Сухомлинський вчив і

своїх учнів гарно ставитися до матерів, любити і поважати їх, написавши про це багато оповідань для дітей.

Особливий вплив на маленького Василька мав дід Сухомлинського Омелян. У діда була велика бібліотека. Помираючи, всі свої книжки він віддав Василеві. Ставши дорослим, Василь Олександрович часто згадував, як дід йому багато читав і його заохочував до читання, і ніколи не забував дідові слова: „Хто дітей любить, той добрий чоловік”.

Василь Сухомлинський навчався спочатку (1926—1933) у Василівській семирічці, де був одним із кращих учнів. Влітку 1934 року він вступив на підготовчі курси при Кременчуцькому педінституті і того ж року став студентом факультету мови та літератури цього вузу. Проте через хворобу у 1935 році змушений був перервати навчання в інституті. Сімнадцятирічним юнаком розпочав Василь свою практичну педагогічну роботу. У 1935—1938 рр. він викладав українську мову і літературу у Василівській та Зибківській семирічних школах Онуфріївського району. У 1936 році Сухомлинський продовжив навчання на заочному відділі Полтавського педагогічного інституту, де спершу здобув кваліфікацію учителя української мови і літератури неповної середньої школи, а згодом — і викладача цих же предметів середньої школи (1938). Згадуючи цей час, Василь Олександрович писав: „Мені випало щастя два роки вчитися в Полтавському педагогічному інституті... Кажу — випало щастя, бо нас, двадцятирічних юнаків та дівчат, оточувала в інституті атмосфера творчої мислі, допитливості, жадоби знань. Я з гордістю називаю Полтавський педагогічний інститут своєю альма-матер...”

З 1938 року і до початку Великої Вітчизняної війни Василь Олександрович працював в Онуфріївській середній школі учителем української словесності, а через деякий час — і завідуючим навчальною частиною школи. Війна внесла свої корективи у розмірений ритм життя: у липні 1941 року Сухомлинського було призвано до війська. Закінчивши військово-політичні курси у Москві, він одержав військове звання молодшого політрука, і з вересня 1941 року він — політрук роти у діючій армії. На фронті Василь Олександрович був двічі поранений, довго лікувався в евакогоспіталях. Тяжким було поранення в руку. Хірурги хотіли її ампутувати. Але він не дав цього зробити, усе твердив: „Ні. Я вчитель!”. І це, мабуть, врятувало його. Лікарям довелося двічі оперувати Василя Олександровича, але руку він все-таки не ампутував. Дуже вже велика була віра Сухомлинського в життя!

Після одужання з червня 1942 року В. О. Сухомлинський працював директором середньої школи і вчителем російської мови і літератури у селищі Ува Удмуртської АРСР, а навесні 1944-го Василь Олександрович разом з

дружиною Г.І. Сухомлинською виїжджає на Україну, в щойно визволений Онуфріївський район Кіровоградської області.

Упродовж чотирьох років він працював завідувачим районним відділом народної освіти і одночасно викладав у школі. Саме в цей період Василь Олександрович дебютує із статтями на педагогічні теми у районній пресі „Ударна праця” та обласній газеті „Кіровоградська правда”. У 1948 році В.О. Сухомлинського призначають, на його прохання, директором Павлиської середньої школи. Цим навчальним закладом він керував до останку життя, двадцять три роки у Павлиші стали найпліднішим періодом його науково-практичної та літературно-публіцистичної діяльності. Василь Олександрович доклав чимало зусиль, аби піднести пересічну сільську школу на рівень найкращих загальноосвітніх навчальних закладів, щоб перетворити її на справжню лабораторію передової педагогічної думки і якнайповніше узагальнити набутий досвід. І він досяг поставленої мети, насамперед завдяки власній винятковій працьовитості, постійному творчому горінню, твердій, безкомпромісній вимогливості як до себе, так і до всього педагогічного колективу.

Починаючи з 1949 року, Василь Олександрович виступає не тільки у місцевій періодиці, а й у республіканських та всесоюзних виданнях. У 1955 році він успішно захищає у Київському державному університеті кандидатську дисертацію на тему „Директор школи — керівник навчально-виховної роботи”. На найвищий щабель своєї педагогічної творчості Василь Олександрович піднявся у шістдесяті роки. Саме тоді з особливою виразністю і силою проявився його яскравий і самобутній талент педагога-дослідника й педагога-публіциста, саме у ті роки написав він найкращі книги, статті, художні твори для дітей та юнацтва. До найголовніших, найгрунтовніших творів В.О.Сухомлинського, опублікованих починаючи із 1960 року, належать: „Духовний світ школяра”, „Праця і моральне виховання”, „Моральний ідеал молодого покоління”, „Сто порад учителеві”, „Листи до сина”, „Батьківська педагогіка”, „Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості” і особливо — „Павлиська середня школа” та „Серце віддаю дітям”. Остання праця була удостоєна першої премії Педагогічного товариства УРСР (1973) і Державної премії УРСР (1974). Але не все було так гладко у творчій біографії педагога. Цікавий і маловідомий факт, що ця широко знана й найбільш популярна книга В.Сухомлинського „Серце віддаю дітям”, яка вийшла 25 мовами і витримала майже 50 видань, вперше побачила світ у 1968 році в Німеччині. У себе вдома Сухомлинський не міг її опублікувати – рукопис кочував з одного видавництва в інше і отримував негативні рецензії. Зокрема, зверталася увага на те, що автор однобічно (в основному на матеріалі природи) вирішує питання морального і естетичного виховання школярів 1-4 класів, що у рукопису ніде не згадується

слово „партія”, що дітям потрібно більш чітко розповідати, про поняття класової боротьби і що собою являє сучасний імперіалізм тощо. Після того, як книга з’явилася у Німеччині і одразу ж стала популярною, Василя Олександровича викликали у партійні органи і він отримав партійну догану, бо вихід книги першодруком за кордоном був категорично заборонений у ті часи. Вітчизняним видавцям було наказано у короткий термін видати книгу в Україні, і в 1969 році „Серце віддаю дітям” з’являється у видавництві „Радянська школа”.

На високу оцінку заслуговують і праці В.О.Сухомлинського, які вийшли окремими виданнями вже після смерті талановитого педагога: „Народження громадянина”, „Методика виховання колективу”, „Розмова з молодим директором школи”, „Як виховати справжню людину”. Віддаючи багато енергії вчительській роботі, створюючи фундаментальні педагогічні твори, В.О.Сухомлинський водночас виступав і як активний громадський діяч, систематично проводив культурно-освітню роботу серед населення Павлиша, брав активну участь у численних науково-педагогічних конференціях, симпозіумах, сесіях, нарадах, семінарах. Не обійшло його й офіційне визнання: у 1968 році йому присвоїли звання Героя соціалістичної праці, того ж року він був обраний членом-кореспондентом АПН СРСР.

Попереду було багато планів, але 2 вересня 1970 року серце Василя Олександровича Сухомлинського перестало битися. Йому судилося народитися і померти у вересні, і це символічно. Бо вересень – це початок нового навчального року.